

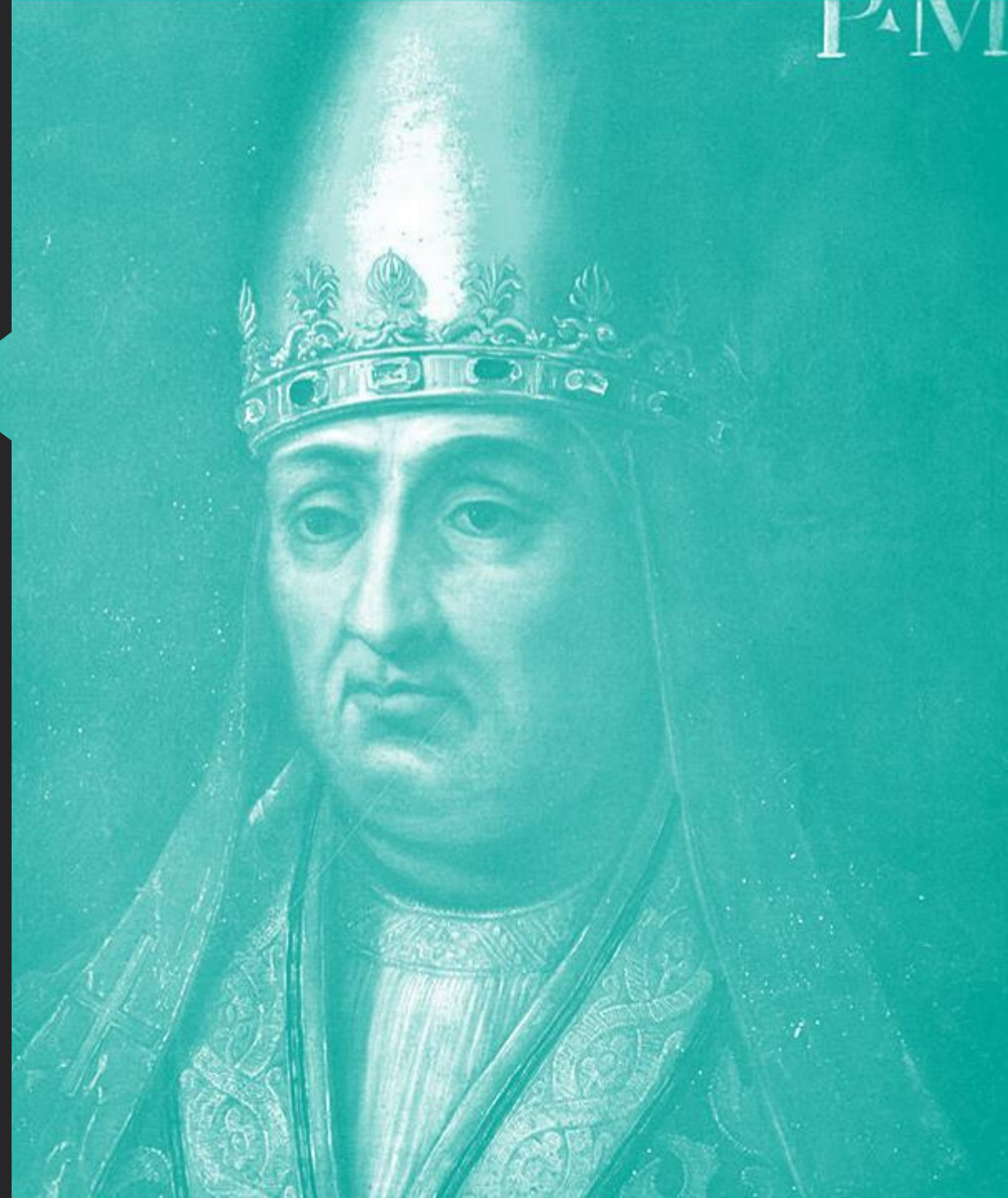
Anjouk Magyarországon – I. Károly uralkodása

Tartományurak, interregnum,
új dinasztia

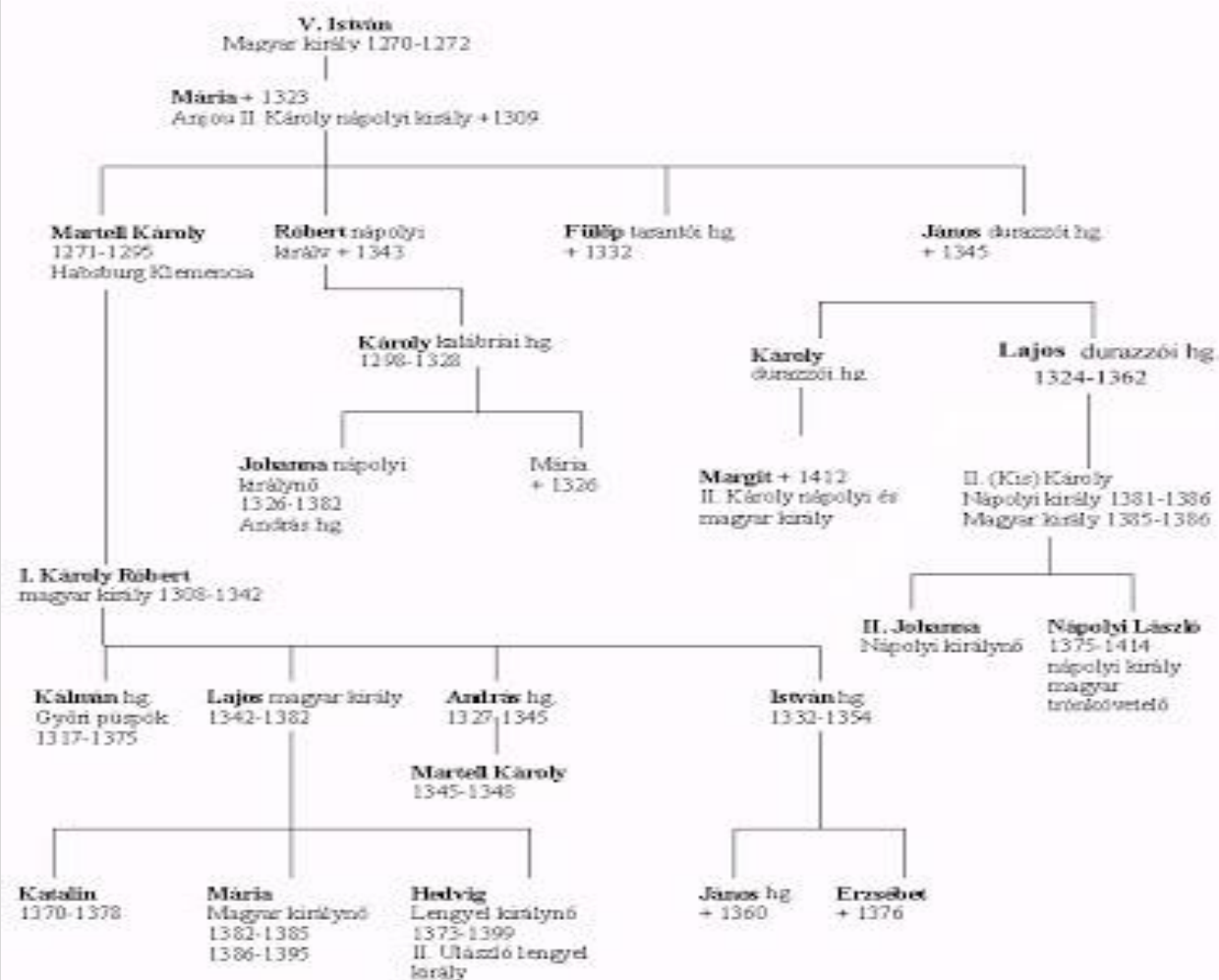

Caroberto – Carolus de Ungaria

- 1300 augusztusa, Spalato
- III. András csak 1301 januárjában halt meg
- II. Károly nápolyi király unokája, Martell Károly fia
- Martell Károly 1295 januárjában halt meg, elsőszülöttségi jogot öccse, Róbert örökölte
- Károlyt el kellett távolítani Nápolyból
- VIII. Bonifác pápa szerepe
- Támogatók: Frangepánok, Babonicsok, Subicsok, Csák Ugrin, Bicskei Gergely választott esztergomi érsek
- Nem volt jelentős itáliai és francia sereg vele

A nápolyi és a magyar Anjouk

Forrás:

Bertényi Iván: Magyarország az Anjouk korában
Gondolat Bp. 1987, 34. o.

Caroberto – Carolus de Ungaria

- III. András halála jelentősen átírta a helyzetet
- Károly Zágrábból a medium regnibe, koronázás Esztergomban (Bicskei Gergely)
- Přemysl Vencel igénye, 1301. augusztus 27., koronázás Fehérváron (László)
- Csák Máté, Aba Amadé és Csák Ugrin Károly mellett, Kőszegi Henrik és szinte valamennyi főpap Vencel oldalán
- Vencel Budán, Károly délen
- Adományok
- VIII. Bonifác beavatkozása, Boccasini Miklós legátus, 1303 májusa, ítélet Anagniban, 1308-1311, Gentilis

„interregnum”

- 1304: II. Vencel sereggel Magyarországra, majd távozott fiával, 1305-ben meghalt, III. Vencel egy évvel később
- III. (Wittelsbach) Ottó bajor herceg, 1305. december 6-án Fehérváron királlyá koronázták
- Ottó is Árpád-házi rokon volt, nem jelentkezhetett akárki!
- 1307-ben V. Kelemen felszólította az ország főurait, hogy ismerjék el Károlyt királynak
- Kán László elfogta Ottót, elvette tőle a Szent Koronát, Ottó 1312-es halálig viselte a királyi címet

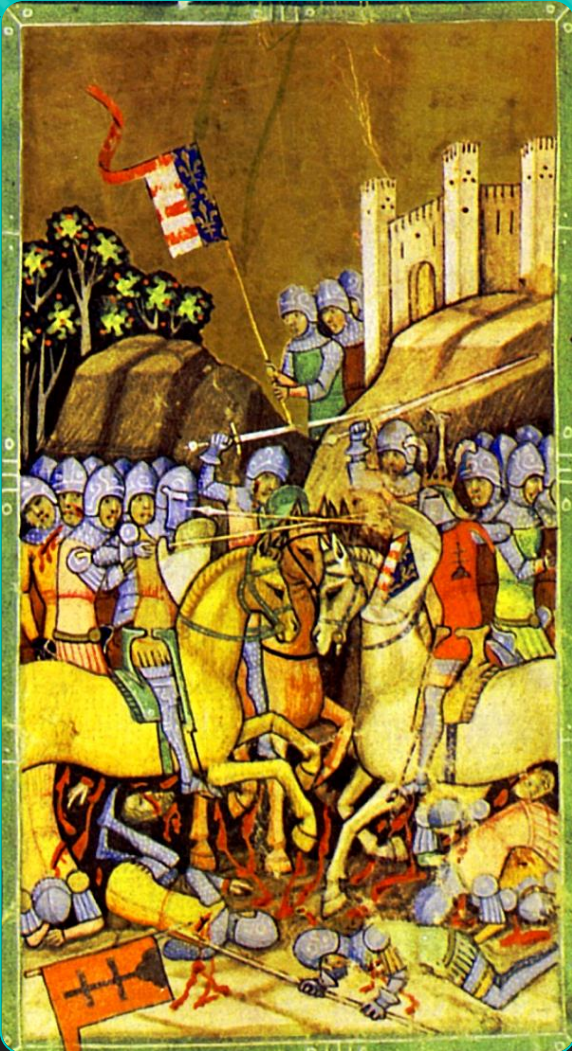

Károly és a koronázások

- Hármasszabály (Szent Korona, esztergomi érsek, Fehérvár)
- Gentilis bíboros szerepe (Kékes)
- 1308. november 27, országos gyűlés Pesten, Károly elismerése (bárok személyesen vagy követeik útján)
- 1309. június 15, Buda, második koronázás (Csák Mátét, Subics Pál bánt, a Kőszegieket és a Babonicsokat csak megbízottaik képviselték)
- 1310. augusztus 27., utolsó koronázás – mindhárom kitétel
- Csák Máté távolmaradása

„a bárók egyetlen várat, semmiféle hatalmat vagy tisztséget, semmiféle királyi jogkört nem adtak neki”

- Egyszerre többen tekintették magukat ugyanazon méltóság viselőjének (pl. nádor)
- Címük birtokában hivatali hatalmuk összekapcsolódott családi vagyonukkal, területük felett bíraskodtak, adót szedtek, gyakran önálló külpolitikai akciókat folytattak
- Tartományurak: Trencsényi Csák Máté, Aba Amádé, Borsa Kopasz, Kán László, Csák Ugrin, Héder nb. Kőszegi János, Babonicsok, Subicsok
- Nem mind a király ellen
- „elődei kormánya jog szerint szállt”, princeps elnevezés, de **nem** kiskirály!
- a tartományúri hatalom alapvetően **három pillérre** épült: a bárók kezén lévő **várakra**, **fegyveres kíséretükre**, valamint a legitim hatalomgyakorlást biztosító **országos tisztségre**
- **familiaritás**

Károly harca a hatalomért

- 1311 – egyezség keresése Csák Mátéval, majd összecsapások, Gentilis kiközösítette a főurat
- 1311, szeptembere, Aba Amadé meggyilkolása Kassán, 1312. június 15. rozgonyi csata
- Károly jutalmazta az oldalán harcolókat: Szécsényi Tamás, Debreceni Dózsa, Szécsi Miklós fiai, a Kállai, a Bátori, a Nekcsei és más nemesi családok egy vagy több tagja (+szepesi szászok, johanniták)
- Nem lezárása, a kezdete a harcoknak!

Károly harca a hatalomért

- 1313, támadás Csák Máté ellen
- 1314, szinte teljes bárói kar leváltása
- Temesvár mint székhely
- 1315, Borsák és Kán László elleni harcok
- 1316, Károly személyesen Kőszegi János ellen (Somogy, Tolna, Baranya elfoglalása)
- 1317-1318, Borsa Kopasz legyőzése
- Károly szerencséjére nem jött létre összefogás a tartományurak között, plusz familiárisaik többszöri átállása
- 1321, Csák Máté halála, a harc végét jelentette, egyedül a Kőszegiek ellenállása maradt meg
- 1323-ra Károly az ország tényleges ura lett

Az ország kormányzata

- Új székhely: Visegrád
- A kormányzat intézményei is oda költöztek
- Felemelkedő új főurak közé szinte kivétel nélkül magyarországiak kerültek be
- A Drugetek Nápolyból (Fülöp, János, Vilmos), nádorság, „Druget tartomány”.
- Szécsényi Tamás (erdélyi vajda, tárnokmester, országbíró)
- Ákos Mikcs (szlavón bán), Nekcsei Demeter (tárnokmester), Köcski Sándor (országbíró), Nagymartoni Pál (országbíró)

Királyi udvar

- Harcok végeztével nehezebbé vált bekerülni
- Valójában 2 részből állt: **aula** (király környezetében élő személyek) és **curia regis** (igazságszolgáltatás, a pénzügyigazgatás és a döntéshozás – ellátását biztosító kormányzati szervek)
- **ország bárói** (barones regni) - magnificus vir dominus, azaz „nagyságos úr”
- nádor, erdélyi vajda, országbíró, szlavón, dalmát-horvát, macsói és szörényi bán, tárnokmester, ajtónálló-, asztalnok-, pohárnok- és lovászmester
- Alsóbb réteg: „mester” (magister), „udvari ifjú” (aule regie iuvenis), „udvari lovag” (aule regie miles), a gyermekek és serdülők: „udvari apród” (aule parvulus)
- Királyné saját udvarral rendelkezett, élén külön bárói karral, a királyné és a király bárói azonban valójában azonos körből kerültek ki

Curia Regis

- **Királyi tanács** - „a legjobbak és legdicsőbbek, vagyis a hatalmas bárók” legbefolyásosabb
- egyházi és világi előkelők, akik az udvarban tartózkodtak, de legfontosabb esetekben „teljes tanács” is
- **kormányzás** minden ágában részt vett: a törvényhozásban, a dinasztikus szerződések megkötésében, birtokok, kiváltságok, tisztségek adományozásában, de tagjai a felső bíróságokon bíróként is szerepeltek

Curia Regis

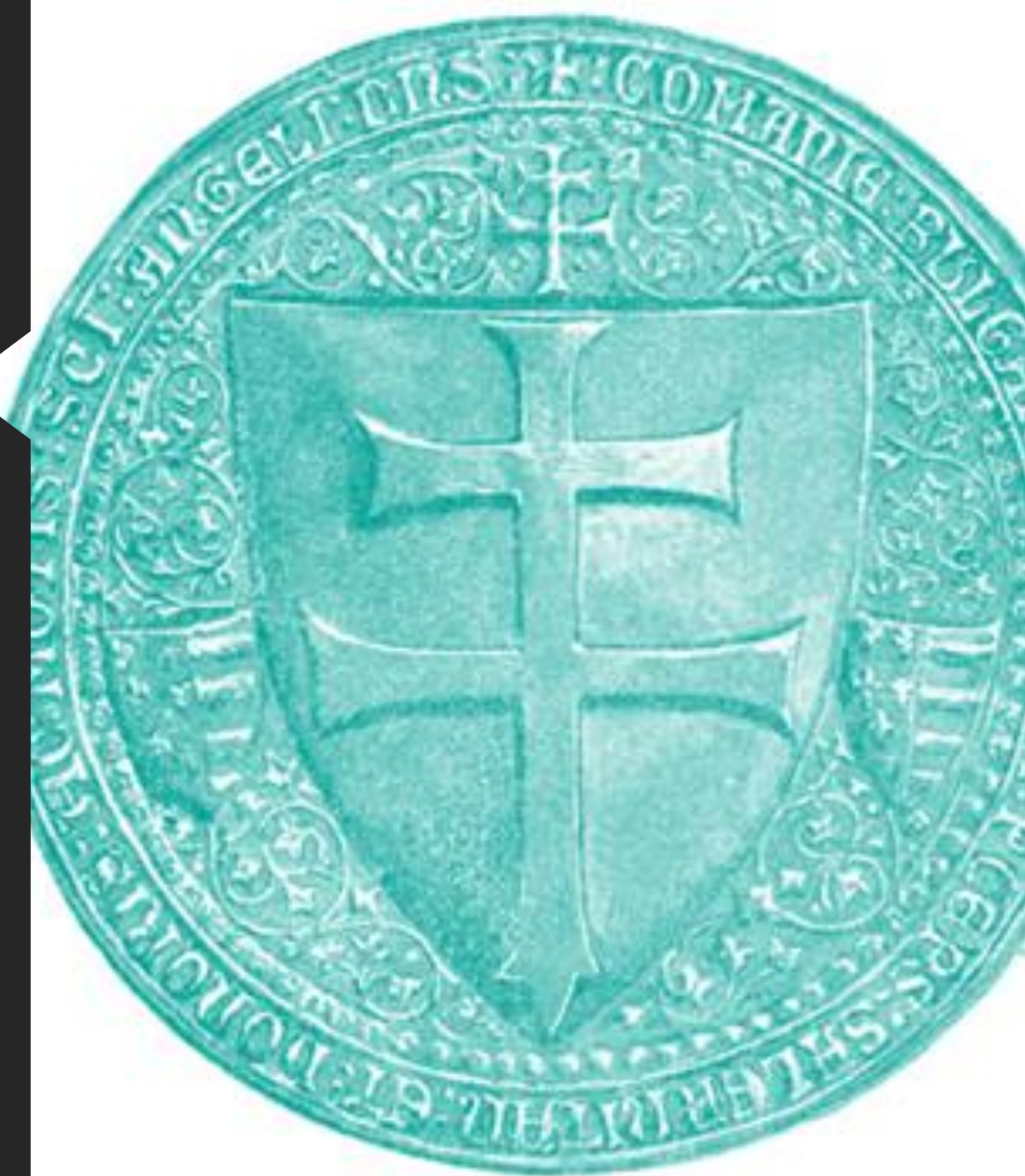
- **Királyi jelenlét** (praesentia regia) **bírósága** élén az **országbíró**, tényleges irányító az alországbíró
- **különös jelenlét** (specialis presentia regia) bírósága élén király helyett az alkancellár, 1376-tól önálló bíróság, élén a főkancellár
- **Királyi személyes jelenlét** (personalis praesentia regia) **bírósága**
- Nádori szék 1342-ben költözött Visegrádra
- Kancellária és királyi kápolna (1330 körülől regisztrumvezetés)

Kormányzás további intézményei

- A király az egész országra kiterjedő vizsgálatokba kezdett, hogy a jogtalanul elfoglalt királyi javakat visszaszerezze - egész vármegyékre, illetve országrészekre kiterjedő, szervezettebb vizsgálódások
- királyi hatalom egyik legbiztosabb alapjává a meghódított várak váltak
- Új jelenség: **váruradalmak** (vár és a hozzá tartozó földek egysége)
- **Honor-rendszer** is a várakra épült

Honor

- az országos méltóságokba került új emberek tisztségük mellé **pro honore**, mintegy szolgálati birtokként megkapták még egy-két megye ispánságát, valamint a terület királyi várai feletti rendelkezést
- A honor új birtokosa **szolgálati ideje** alatt a váruradalmak jövedelméből fedezte a költségeit, ugyanakkor területén biztosította a királyi uralmat. A honorok lehettek néhány várból álló, alkalmi hatalmi és joghatósági körzetek, de lehettek az egykori tartományok nagyságát idéző, az állandósulás útjára lépő szervezetek is (Drugetek, Szécsényi Tamás, Ákos nb. Mikcs).
- A honorbirtokok mintegy leképezték a bárói méltóságok hierarchiáját
- A tisztséghalmazok **némelyike tartós intézménnyé** vált: Erdély királyi várai mindig a vajda alá tartoztak, valamint a macsói bán tartománya is.
- A honoroknak Károly visszafogott adománypolitikája adott kiemelkedő értéket, a legnagyobb ilyen tisztségek ugyanis akkora befolyást, hatalmat biztosítottak betöltőjüknek, amellyel a legnagyobb magánvagyon sem vetekedhetett.

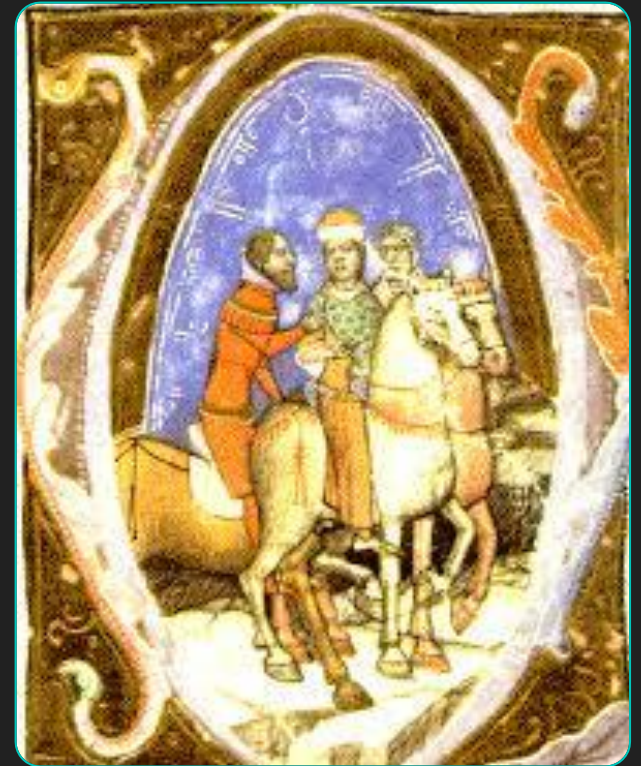

Nemesi vármegye

- megye egyszerre közvetítette a **királyi akaratot**, és biztosította, hogy a megyebeliek kisebb **peres ügyeiket helyben intézhessék**
- **Szolgabírák** szerepe (nemesek négy bírása)
- A megyei intézmény feladatai közé tartozott a **törvények, rendeletek kihirdetése, vizsgálatok lefolytatása, az adóbehajtásban való részvétel**, és nem utolsósorban a **megyei csapatok kiállítása**.
- Feladatait alapvetően két fórum látta el: a kéthetente összeülő, állandó székhellyel rendelkező **megyei törvényszék, a sedria**, azaz a sedes judiciaria,
- valamint a **közigyűlés**, amely felette állt a megyei bíróságnak, itt ugyanis olyan ügyeket is tárgyalhattak, amelyeket a megye előtt nem. A közigyűlésen (**congregatio generalis**) az **ország egyik nagybírása, más báró vagy ispán, általában királyi parancsra, több megye számára** helyben intézte a **peres ügyeket**. A közigyűlés alkalmával tulajdonképpen egy központi bíróság kiszállt vidékre

„az ország egykori jó állapotának helyreállítása”

- aktuális problémák megoldására, a felmerülő igények kielégítésére hozott egyedi rendelkezések sorozata
- Árpádok örökségének megőrzése, ország működésének biztosítása, erőforrások hasznosítása
- Árpád-házhoz fűződő kapcsolat ápolása, dinasztikus szentek
- Károly „a hatalom teljességével” (plenitudo potestatis) uralkodott
- Teljhatalmából és/vagy „különös kegyéből” (de speciali gratia) adományozott a **szokásjoggal ellentétes kiváltságokat**, plusz **fiúsítás** intézménye
- Országgyűlések elmaradása 1320-tól, főpapok panasza 1338-ból
- **Nápolyi minta?**

Gazdaságpolitika

- Nem teljesen újítás, az **Árpád-kori előzményekre** épített, regále jövedelmek jelentősége (II. András)
- Királyi birtokok száma megnőtt, de ez már nem jelentős bevételi forrás (honorbirtokok) – **regále** jelentősége (vámok, pénzverés, bányászat – körmöci arany – **urbura** [1327] + nemesércmonopólium)
- 1323: a király új, értékálló dénárok verését rendelte el, szabályozva az árfolyamot
- 1325: **aranyforint**, 1329: ezüstgaras
- 1336: kamara haszna helyett (vidéken) **kapuadó** (3 garas) – technikai jellegű változtatás, nem reform, 1338 végleges eltörlés, de lassan ment végbe
- Új **pénzverőkamarák** (körmöcbányai, szomolnokbányai, szatmári, váradi, pécsi és erdélyi)
- A tárnokmesteri tisztséggel járó feladatkör ezért az 1340-es évektől lassan kettévált: a gazdaságirányító feladatkör egy új tisztségviselő, a **kincstartó (thesaurarius)** kezébe került, a **tárnokmester** pedig a 14. század végére már **tisztán bírói funkciót** töltött be

Piast Erzsébet Károly 4. felesége volt (két Mária, Luxemburgi Beatrix) – 5 fiú (Károly, László, Lajos, András, István), Kálmán nevű fattya, testvére, Klemencia, X. Károly francia király felesége volt (1315-1316)

Nápolyi aspirációk, Mária királyné (I. Károly nagyanja) halála 1323-ban, majd Károly felelevenítette elsőszülöttségi jogát, 1328-ban ugyanis elhunyt Károly calabriai herceg, ezzel Róbert királynak két lányunokája maradt

1333 nyarán I. Károly Nápolyba utazott, Johanna és András tervezett házassága

1322 – kísérlet a Subicsok és Babonicsok uralmának felszámolása (dalmát városok) – sikertelen

Bosznia biztosítása (Kotromanics István), Macsó visszaszerzése a szerbektől (1317, 1319)

1330 – Basarab havasalföldi vajda, Záh Felicián

Dinasztikus kapcsolatok és „külpolitika”

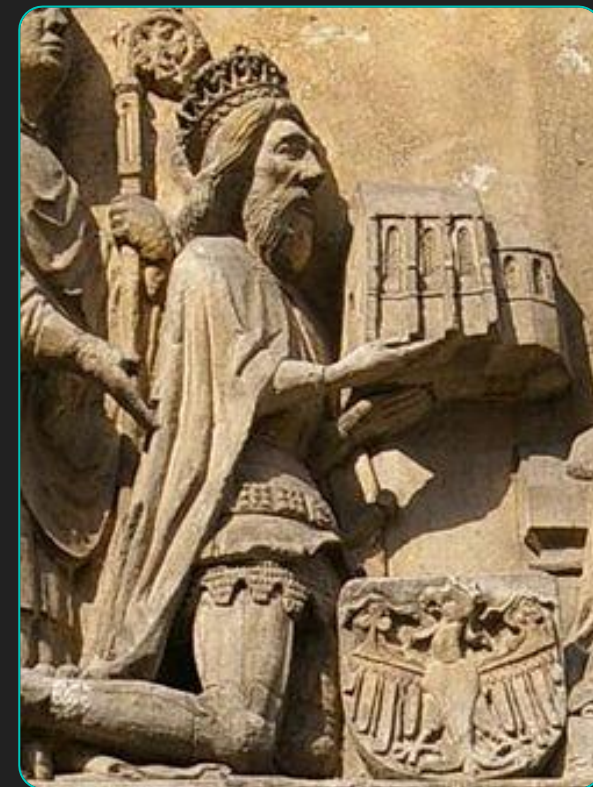
Dinasztikus kapcsolatok és „külpolitika”

- 1335 – visegrádi királytalálkozó, János cseh király, III. Kázmér lengyel király, plusz Károly morva őrgróf és számos sziléziai, lengyel és német fejedelem, valamint a Német Lovagrend képviselői

Előtte békeszerződés Sandomirban, majd Trencsénben a követek találkozója

lengyel királyi cím, Szilézia, 20 ezer cseh ezüstmárka, kölcsönös megsegítési egyezmény – Habsburg-ellenes, már 1336-ban hadba is szálltak

1339 szerződés III. Kázmérral? 1351-ben már biztos - politikai alkuk és a vérszerinti örökjog

kultúra

- Lovagi kultúra, címerek, „Szent György lovagságának testvéri közössége” (1326)
- Secretum Secretorum, Képes Krónika, Küküllei János (Krónika Lajos királyról), Névtelen Minorita krónikája, Domenico da Gravina Chronicon de rebus in Apulia gestis
- Szentkultusz, zarándoklatok (1343, 1350, 1357)
- Magyar Anjou Legendárium
- Első magyar egyetem (Vilmos püspök, Galvano de Bologna)

Bécsi
ka,
de g
, iro
ntetb
bb k
ősi n
ob és
artott
állítá
hár
rek
eti es
t felt
képe
szám
a si
dorán
stőjü
ren, de valós
e krónika hazá
szült. Tartalma
gyarok történe